

Monika Bereš

Stogodišnji rat

Jedan od najznačajnijih ratova srednjeg vijeka je Stogodišnji rat, koji je izbio između dva najmoćnija kraljevstva, Engleske i Francuske. Rat je izbio 1337. godine zbog pitanja nasljeđivanja francuskog prijestolja. Naime, engleski kralj Edvard III. smatrao je da polaže pravo na francusku krunu kao unuk Filipa IV. s majčine strane. No, iza toga se krije još jedan važniji razlog izbijanja rata. Naime, radi se o bogatim francuskim pokrajinama Flandriji, Gaskonji i Akvitaniji koje su engleski kraljevi željeli posjedovati jer su im bile zanimljive zbog njihovog gospodarskog značaja. Rat je trajao 116 godina i imao je brojne posljedice; negativne, ali i pozitivne. Bio je nov po svom karakteru jer je to u prvom redu bio trgovački rat, a samo formom i vanjštinom srednjovjekovni osvajački rat.

Slabljenje feudalnih odnosa u pojedinim srednjovjekovnim društvima stvorilo je teške probleme unutar europskih država. Stanje je bilo posebice teško u Engleskoj i Francuskoj. Sukobi različitih društvenih slojeva i grupa u francuskim i engleskim gradovima počeli su se sve više isticati. U Engleskoj i Francuskoj je, naizgled nezaustavljiv proces centralizacije te stvaranja više razine državnog i političkog jedinstva, bitno usporen nakon vladavina Filipa IV. Lijepog i Edvarda I. Od tada pa sve do kraja srednjega vijeka engleski i francuski kraljevi često su se morali boriti za opstanak na prijestolju. Osim općih europskih poteškoća, ova su dva kraljevstva imala i vlastitih problema. Beskrupulozne metode, kojima su se obojica spomenutih vladara služili, omrznuili su središnju vlast i monarhiju mnogim pojedincima i skupinama. Uz to, na oba se prijestolja zaredao niz slabih i nesposobnih vladara, s kratkotrajnim izuzecima. Kao vrhunac svega, dvije su zemlje, od 1337. do 1453., vodile težak, mučan i iscrpljujući, tzv. Stogodišnji rat.

Uzroci i povod ratu

Kada je najstariji sin Edvarda II., Edvard III., došao na vlast, bio je maloljetan i umjesto njega je vladala njegova majka, kraljica Izabela. Kraljica Izabela je tu vlast koristila kako bi povećala moć i posjede svog ljubavnika Rogera Mortimera. Sam Edvard II. bio je zbačen s prijestolja u prevratu u kojem su Izabela i Mortimer bili ključni igrači. Nezadovoljnici među velikašima okupili su se stoga oko mladog kralja, Edvarda III., te se on 1330. godine proglasio punoljetnim, otjerao majku s dvora, a Mortimera dao objesiti (Velika ilustrirana povijest svijeta, 1977: 4423).

U početku je izgledalo da će novi kralj uspjeti obnoviti moć središnje vlasti. U prvom desetljeću vladanja zaista je suzbio sve pokušaje ograničavanja svoje vlasti (1). Velikaše je ušutkao praznim obećanjima i povremenom uporabom sile. Gradske elite umirio je propisima koji su poticali razvoj proizvodnje vune, već tada vrlo značajne u gospodarstvu Engleske. Građane obalnih gradova poticao je na gradnju i opremanje brodova, čime je položio temelje budućoj engleskoj pomorskoj moći. Pokušao je i ponovno osvajanje Škotske. No slabosti njegove vladavine postupno su sve više izbijale na površinu (1). Potpuno zanesen viteškim idealima, poput velikaša, bio je sklon ulaženju u besmislene obračune i ratove kako bi dokazao vlastitu vitešku srčanost. Manjkalo mu je odlučnosti i upornosti u provođenju centralizacije te je od 1340. sve više popuštao željama i zahtjevima velikaša. Od tada je vodio potpuno oportunističku politiku, odgađajući umjesto rješavajući sve važnije probleme. U trenutku njegove smrti, stvoreni su uvjeti da sukob velikaša i dvora, oko kontrole vlasti i uprave, ponovno izbije svom snagom (1).

P r v i vanjskopolitički pothvat Edvarda III. bio je pohod na Škotsku, ali je taj plan ubrzo z a p o s t a v l j e n zbog velike borbe u Francuskoj. Osnovnu teškoću u odnosima dvaju kraljevstva predstavljao je status Akvitanije. Svi francuski kraljevi stalno su težili jačanju

Edvard III.

svog autoriteta na tom području, što je neizbježno vodilo otvorenom sukobu s engleskim vladarima koji nisu imali namjeru odreći se posjeda na prostoru Akvitanije. Kako bi oslabili engleski pritisak, francuski vladari su podržavali Škote u njihovu otporu, a zauzvrat su Englezi poticali Flamance na pobunu protiv Francuske. Naime, Flandrija je u 14. stoljeću već postala glavno tržište engleske vune, stoga engleski kraljevi više nisu mogli trpjeti da njihovi glavni suparnici kontroliraju tamošnje tržište u vlastitu korist. Neprijateljstva su dodatno potaknuta

međusobnim gusarskim napadima na moru (Goldstein, Grgin, 2006: 402). Uz sve navedno, Englezi su sebi htjeli osigurati posjede koje su od 12. stoljeća držali u zapadnoj Francuskoj, područje od Normandije do Gaskonje (2).

Kao povod dugotrajnog sukoba, pojavilo se pitanje nasljeđivanja francuskog prijestolja, nakon izumiranja dinastije Kapetović. Od 1314. do 1328. vladali su Francuskom, jedan za drugim, trojica sinova Filipa IV. Lijepog: Luj X. Svadljivac (1314.-1316.), Filip V. Visoki (1316.-1322.) i Karlo IV. Lijepi (1322.-1328.) (Velika ilustrirana povijest svijeta, 1977: 4432). Međutim, nijedan od njih nije imao muškog nasljednika. Iza njih su ostale samo kćeri, a vodeći francuski pravници ustvrdili su da tamošnji zakoni ne dopuštaju ženi i njezinim nasljednicima preuzeti prijestolje. Stoga je Filip Valois, rođak posljednjih kraljeva, postao kralj Filip VI., a vladao je od 1328. do 1350. (Goldstein, Grgin, 2006: 402). Stvarni razlog neprihvatanja načela nasljeđivanja po ženskoj liniji bio je izostanak dogovora među velikašima oko toga koji bi od njih ženidbom za princezu mogao postati budući kralj, odnosno začetnik nove dinastije. Postojala je opasnost i od engleskog zahtjeva za francusku krunu, s obzirom da je Edvard II. oženio kćer Filipa IV. Lijepog, ali je ta mogućnost u početku izgledala malo vjerojatna. No, kada je Edvard III. došao na vlast, počeo je isticati nasljedna prava na francusku krunu kao unuk Filipa IV. (Carpentier, Lebrun, 1999: 104).

U početku je Edvard priznao Filipa za kralja, budući da nije želio rat tijekom svog učvršćivanja na prijestolju, ali i zbog straha od gubitka posjeda na francuskom tlu. Nekoliko godina poslije, stanje u Flandriji pružilo mu je, međutim, mogućnost ponovnog otvaranja pitanja francuskog prijestolja u povoljnijim okolnostima te on odbacuje Filipa VI. kao kralja Francuske. Flamanci su ranije, naime, dugo živjeli s visokim stupnjem autonomije pod vlašću svojih grofova te su bili izrazito nezadovoljni nastojanjima francuskih vladara da ih oporezuju i upravljaju njima putem osobnih službenika, postavljenih iz Pariza. Stanje su dodatno pogoršavali sukobi unutar kraljevstva između gradske aristokracije i radništva uposlenog u tekstilnim manufakturama. Do kraja 13. stoljeća krupni trgovci i bankari potpuno su ovladali upravama većih flandrijskih gradova te su pretvorili obrtnike i radnike u tekstilnom sektoru u nadničare, dnevne najamne radnike. Borba nižih slojeva za izlazak iz takvog stanja i poboljšanje vlastita položaja navela je gradske oligarhijske krugove na traženje pomoći i zaštitu kod francuskog kralja (Goldstein, Grgin, 2006: 403). Tako se borba protiv oligarhije podudarila s protufrancuskim otporom, u čemu je Edvard vidio vlastitu priliku te je flandrijski narod doživljavao kao prirodne saveznike. Njegovi su izaslanici predložili buntovnicima odbacivanje

francuskog i priznavanje engleskog vrhovništva. Kada su predstavnici buntovnika počeli oklijevati, Edvard ih je izravno ucjenio prekidom izvoza vune iz Engleske. Stoga su ubrzo bili prisiljeni promijeniti mišljenje. Do toga vremena (1337.), pobunjenici su nizom ustanaka već ovladali većim dijelom Flandrije, a njihov je vođa Jacques van Artevelde (oko 1290.-1345.) pristao priznati Edvarda za vladara, ako se on proglasi kraljem. Edvard je prihvatio zahtjev. Otvoreni sukob s Francuskom izbio je kada je sljedeće godine, kao odgovor na Edvardov čin, Filip VI. proglasio zapljenu svih posjeda engleske krune na francuskom tlu. Time je otvoreno i konačno započeo Stogodišnji rat (3).

Početak rata

Stogodišnji rat započeo je 1337. i s prekidima trajao do 1453. godine (Kale, 1990: 103). Ukupno je trajao 116 godina. Početak rata usko je povezan s klasnom borbom u Flandriji, koja je u 14. stoljeću dosegla visok stupanj svog razvitka. Prve borbe upravo su se vodile u Flandriji, dok je Gaskonja bila korištena kao baza sporednog napada. Niz tih borbi vodio se s malim uspjehom i upravo je to oslabilo Edvardove pozicije u Flandriji (Morton, 1955: 71-72). Na Englesku stranu tijekom Stogodišnjeg rata stale su: Burgundija, Bretanja, Portugal, Kraljevina Navarra, Flandrija, Grofovija Hainaut, Akvitanija i Luksemburg. Kako je Engleska stekla saveznike tako je i Francuska sebi osigurala sljedeće saveznike: Kastilju, Škotsku, Republiku Đenovu, Kraljevinu Majorka, Češku i Kraljevinu Aragon.

Rat možemo podijeliti na 4 faze, odnosno 4 razdoblja: prvo ili Edvardovo razdoblje koje traje od 1337. do 1360., potom drugo ili Karlovo razdoblje koje traje od 1361. do 1389., zatim treće ili Lancastersko razdoblje koje traje od 1415. do 1429., i četvrto, zadnje razdoblje, razdoblje Ivane Orleanske koje traje do 1453. godine.

Prvo ili Edvardovo razdoblje rata (1337.-1360.)

Godine 1337. francuski brodovi započeli su pustošenje engleskih obalnih naselja uz La Manche. Iste godine, zbog navedenog francuskog pustošenja, odvila se bitka kod Cadsanda. Francuska je ipak bila preslaba da bi se suprotstavila Engleskoj, te Engleska odnosi pobjedu. U bitci su velški strijelci izazvali rasulo u redovima flamanskih branitelja te donijeli pobjedu engleskoj vojsci. Iste godine, Filip VI., zahtjeva feud Gaskonju od engleskog kralja Edvarda III. uz objašnjenje kako sam Edvard ne vrši svoje vazalne obveze prema njemu kao prema kralju Francuske.

U prvim godinama rata Edvard III. se povezao s plemstvom u Nizozemskoj i Flandriji, ali se taj savez raspao već 1340. godine. Visoki troškovi rata doveli su Edvarda III. u vrlo nezgodnu financijsku situaciju. Francuska je tih godina imala pomorsku nadmoć zahvaljujući đenoveškim brodovima i njihovim posadama. Engleski gradovi, uz kanal La Manche, često su bili meta napada tog brodovlja pa su živjeli u strahu, što je u konačnici dovelo do opadanja trgovine vunom i vinom s Flandrijom i Gaskonjom, od koje su ti gradovi živjeli. Međutim, 24. lipnja 1340. godine, dok je nastojala spriječiti englesku vojsku da se iskrca na francusko tlo, francuska je flota bila skoro potpuno uništena u bitci kod Sluysa (Goldstein, Grgin, 2006: 404). Nakon te bitke Engleska je u pomorskom pogledu u ostatku rata dominirala kanalom La Manche nastojeći spriječiti Francuze da izvrše invaziju Engleske. Edvard III. je 1340. godine opustošio sjevernu Francusku sve do Pariza, a 1341. godine rat je proširen i na vojvodstvo Bretanju u kojoj izbija niz novih sukoba. Kao najznačajniji možemo istaknuti onaj kod Auberochea u kojem Englezi nižu još jedan svoj uspjeh i pobjedu.

Bitka kod Crécyja odigrala se 26. kolovoza 1346. godine, i u njoj je Edvard potukao Francuze zahvaljujući engleskim strijelcima s dugim lukovima (Carpentier,

Bitka kod Crecyja 1346.

Lebrun, 1999: 105). Nastupila je dvogodišnja engleska opsada i konačna predaja grada Calaisa. Velike pobjede, uz ogromne troškove, Edvardu su tako konačno donijele sam grad. Godine 1347. Engleska je u bitci kod Neville's Crossa odnijela važnu pobjedu protiv Škotske koja je Edvardu osigurala pozadinu i smanjila moć tog važnog saveznika Francuske (Travelyan, 1956: 246).

Godine 1348. uslijedila je velika epidemija kuge koja je harala Europom, pogodivši obje zaraćene zemlje,

zbog čega one tada nisu bile u mogućnosti pokrenuti velike pohode s ciljem osvajanja teritorija (Morton, 1955: 75). U Engleskoj se kuga, poznatija pod imenom *Crna smrt*, najviše proširila u njezine južne i zapadne dijelove. Tijekom toga razdoblja preminuo je Filip VI., a njegov nasljednik Ivan II. Dobri (1350.-1364.), još je izrazitije od oca bio opsjednut viteškim idealima i nije ništa naučio iz poraza kod Crécyja (Carpentier, Lebrun, 1999: 105). Godine 1351. odigrala se bitka tridesetorice. Trideset francuskih vitezova kod dvorca Josselin porazilo je trideset engleskih vitezova. Iste godine odigrala se bitka u blizini Maurona u Bretanji u kojoj je francuska vojska teško poražena, a francuski je vojni zapovjednik De Nesle poginuo. Godine 1356. Edvardov istoimeni sin, poznatiji kao Edvard Crni Princ (1330.-1376.), krenuo je iz Akvitanije na novi, veliki pohod, a Ivan II. Dobri mu je krenuo u susret. U bitci kod Poitiersa, Francuzi su ponovno doživjeli katastrofu, kralj Ivan je zarobljen i prisiljen potpisati primirje s Edvardom u Bretanji (2).

Bitka kod Poitiersa 1356.

No ni ovu veliku pobjedu kod Poitiersa Englezi nisu značajno iskoristili sve do mira u Bretanji-Calaisu 1360. godine, koje je na neko vrijeme zaustavilo rat. Njime se Edvard odrekao prava na francusko prijestolje, a u zamjenu je dobio priznanje potpune vlasti nad jugozapadnom Francuskom, Akvitanijom, Calaisom i Ponthieuom na sjeveru te Pirenejima sve do rijeke Loire (Carpentier, Lebrun, 1999: 105-106).

Oko polovice francuskog plemstva postalo je Edvardovim vazalima (Morton, 1955: 72-73). Odredbe tog ugovora prepolovile su Francusku u teritorijalnom smislu i bile su za nju vrlo nepovoljne (2). Primirje je sklopljeno isključivo zbog iscrpljenosti obje strana. Nitko nije imao namjeru poštovati ugovorne odredbe. Otkup za kralja Ivana

Francuska nakon sporazuma u Bretanji - Calaisu, 1360. godine

nikada nije plaćen te je on ostao u engleskom zarobljeništvu gdje je i preminuo 1364. godine. Njegov nestanak pokazao se blagotvornim za Francusku. Naslijedio ga je Karlo V. Mudri (1364.-1380.). Tim sporazumom Edvard III. stekao je velike teritorijalne dobitke i potvrdio svoje osvajanje Calaisa, no istim se sporazumom morao odreći francuske krune. U stvarnosti se Edvard III. nije nikada odrekao svojih težnji prema francuskom prijestolju, te su se, čim je 1364. za francuskog kralja okrunjen Ivanov sin Karlo V., neprijateljstva obnovila (Velika ilustrirana povijest svijeta, 1977: 4435)

Drugo ili Karlovo razdoblje rata (1361.-1389.)

Karlo V., premda ne baš hrabar ratnik (pobjegao je s bojnog polja kod Poitiersa), iskazao se kao vrlo vješt državnik. U unutarnjim poslovima oslanjao se na savjetnike iz redova građanstva koji su donekle uspjeli obnoviti red i donijeti napredak. Vještim spletkarenjem i diplomacijom izazvao je niz pobuna u Akvitaniji i na taj način ošteti Engleze (Goldstein, Grgin, 2006: 405).

Tijekom vladavine francuskog kralja Karla V., Englezi su postupno potiskivani s pozicija koje su dobili sporazumom u Bretanji. Vojvode od Bretanje pomirili su se s francuskim kraljem, te su čak i vojsku okrenuli protiv Engleza. Sve je to potaknuto sudjelovanjem engleskog prijestolonasljednika Edvarda Crnog Princa u ratu u

Španjolskoj. Bitka kod Nájera u Španjolskoj odigrala se 1367. godine i u njoj je Edvard Crni Princ porazio francusko-kastiljansku flotu.

Uz pomoć Francuske svrgnut je kralj Kastilije Petar Kastiljski. Petrove kćeri bile su udane za Edvardovu braću stoga je rat bio neizbježan te izbija 1370., između Francuske i Kastilije s jedne i Engleske i Portugala s druge strane. Rat u Španjolskoj iskoristili su Francuzi da manjim vojnim operacijama postupno oslabe engleske pozicije, pa su tako povratili i Poitiers 22. lipnja 1372. u bitci kod La Rochellea, kada je kastiljsko-francuska flota porazila englesku flotu.

Smrću Edvarda Crnog Princa 1376. godine, i njegovog oca Edvarda III. 1377. godine, kraljem u Engleskoj postao je Rikard II. (1377.-1399.), maloljetni sin Edvarda Crnog Princa. Engleska se pomalo okretala svojim unutarnjim problemima. U Francuskoj je zbog prerane smrti Karla V. 1380., krunu preuzeo maloljetni i psihički bolestan Karlo VI. Ludi koji nikada tijekom svoje vladavine u Francuskoj nije uzeo u svoje ruke potpunu kontrolu vlasti (Velika ilustrirana povijest svijeta, 1977: 4436). Rat je, slijedom tih okolnosti, postupno slabio i utihnuo do godine 1389.

Treće ili Lancastersko razdoblje rata (1415.-1429.)

Godine 1413., dolaskom Henrika V. (1413.-1422.) na englesko prijestolje, započinje najintenzivnije i najslavnije razdoblje Stogodišnjeg rata. Godine 1414. Henrik V. odbija ponudu Francuza da se ponovno uspostave granice prema sporazumu iz Bretanje u zamjenu za kooperativnost francuske strane. Kako mu je otac u naslijeđe ostavio sređeno unutarnje stanje, mladi se vladar mogao u potpunosti okrenuti zbivanjima u Francuskoj i ratu. U kolovozu 1415. godine on se sa svojom vojskom iskrcao u Francuskoj. Iako je bio u iskušenju da krene izravno na Pariz, odlučio se za put preko Calaisa, da bi se s mnogo većim francuskim snagama susreo kod Agincourta, sjeverno od rijeke Somme (Velika ilustrirana povijest svijeta, 1977: 4436). U bitci kod Agincourta, 25. kolovoza 1415. godine Henrik je izvojevao pobjedu i nanio katastrofalan poraz francuskim snagama (Medić-Posavec, Posavec, 2012: 202).

Henrik V. započeo je 1417. godine sustavno osvajanje Normandije. Iste je godine osvojio grad Caen, a 1419. grad Rouen. Kako je kralj želio čvrsto zavladatai osvojenim područjima, zabranio je vojsci pljačku i pustošenje kako bi pridobio podanike na svoju stranu. Unatoč tome, normandijski su se gradovi predavali tek nakon teških opsada i izgladnjivanja. U ovom se pohodu prvi put u značajnijoj mjeri počelo koristiti topništvo. Iako je ono

još uvijek bilo nesavršeno i često opasnije za rukovatelje oružjem nego za neprijatelje, ipak se iskazalo kao vrijedna pomoć prigodom opsada gradskih zidina, što je znatno ubrzalo Henrikovo osvajanje Normandije. Sklopio je savez s Burgundskim vojvodstvom i 1419. godine došao pred zidine Pariza (Travelyan, 1956: 249). Henrik je s Karlom VI. vodio pregovore čiji je rezultat bio sporazum iz Troyesa iz 1420. godine, prema kojem se Henrik oženio kćerkom francuskog kralja, Katarinom de Valois, i postao nasljednik francuske krune. Henrik je tim sporazumom postao prvi engleski kralj koji je svojim pravom na francusko prijestolje ujedinio francusku i englesku krunu. Henrik je nastavio svoje osvajanje Francuske, ali je ubrzo 1422. poginuo u opsadi grada Meauxa. Karlo VI. također je ubrzo umro, a Henrika V. naslijedio je njegov maloljetni sin Henrik VI. (1422.-1471.) koji je tako postao engleski i francuski kralj (4).

Još jedna značajna bitka odigrala se kod Baugea 22. ožujka 1421. godine u kojoj su udružene francuske i škotske snage porazile Engleze. Potom, 31. srpnja 1423. Englezi su porazili francusku vojsku na obalama rijeke Yonne, a 17. kolovoza 1424. odigrala se bitka kod Vernuila u kojoj su engleske snage porazile Škote. Englezi su 6. ožujka 1426. raspršili francusku vojsku koja je opsjedala grad Richemont u Bretanji.

Četvrto razdoblje rata

Četvrto ili zadnje razdoblje rata je razdoblje Ivane Orleanske koje traje od 1429. pa sve do samog kraja rata, do 1453. godine (Abegg, 1991: 13).

Uspion na prijestolje djeteta Henrika VI. te neizbježne svađe vezane uz regentstvo dodatno su oslabili već oslabljeno i teško stanje. Sukobi Engleske i Francuske nisu jenjavali, već su se sve više razvijali. Područje pod vlašću engleskoga kralja širilo se prema jugu, sve dok 1428. godine engleske postrojbe nisu došle pred zidine Orléansa, grada koji se smatra ključnim za čitavu južnu Francusku. Tijekom opsade Orléansa, vodstvo je preuzela osoba niskog društvenog podrijetla. Radilo o ženi seoskog podrijetla, Ivani Orleanskoj (1412.-1431.) (5). Iako iz udaljene pogranične pokrajine, uspjela je postati predvodnik francuske vojske i utjelovljenje novog, domoljubnog duha koji se sve više iskazivao u borbi protiv Engleza. Iako je francuski kralj u to vrijeme bio Karlo VII. (1422.-1461.), ona ga je povela u sukob. Ona je tvrdila da su joj se javljali glasovi koji su joj naređivali kako mora povesti narod u borbu protiv osvajača. Glasovi su joj se javili nekoliko puta dok konačno nije odlučila krenuti u rat (Abegg, 1991: 23). Ipak, za sobom vjerojatno nije bila u stanju pokrenuti mase sljedbenika zahvaljujući svojim djevičanskim vizijama svetaca i Boga, već kvalitetama vođe. Ivana Orleanska

Ivana Orleanska predvodi Francuze u osvajanju Orleansa

krenula je iz Domrémyja 1429. godine na čelu snaga koje su trebale razbiti opsadu Orléansa (Goldstein, Grgin, 2006: 411). U tome je, protivno svim očekivanjima, i uspjela. Pobjeda kod Orléansa izazvala je veliko oduševljenje u cijeloj Francuskoj (Abegg, 1991: 41).

Kralj Karlo i dalje je bio neodlučan te ga je tek uporno nagovaranje Ivane Orleanske ohrabrilu okruniti se u Reimsu za francuskog kralja kao Karlo VII. Pobjednik (Abegg, 1991: 44-46). Nakon Karlove krunidbe, Burgundi i Englezi nedaleko od Pariza zarobili su Ivanu, a kralj Karlo VII. nije učinio ništa da joj pomogne (Abegg, 1991: 57). Englezi su se Ivani Orleanskoj, simbolu francuskog otpora, osvetili namještenim procesom pred inkvizicijskim sudom u Rouenu, gdje je Ivana 1431. godine osuđena i spaljena kao krivovjerka i vještica (Goldstein, Grgin, 2006: 412). Unatoč pogubljenju Ivane, engleska je ratna sreća nepopravljivo počela nestajati. Na francuskom je dvoru 1433. prevladala radikalnija struja, a Karlovi savjetnici su protjerani s dvora. Zbog sukoba oko nekih feuda i prava, Filip Dobri (Filip Burgundski) napustio je 1435. savez s Englezima i to sporazumom iz Arrasa u kojem se zakleo na vjernost francuskom kralju. Godine 1436. u ruke Francuza pao je i Pariz, nakon što su građani otvorili vrata kraljevskoj vojsci. Iste se godine odigrala bitka u blizini Rouena u kojoj su Englezi porazili francuske snage. Godine 1437. Francuzi su ponovno poraženi u bitci kod Crotoya. Godine 1440. engleska vojska je zauzela Harfleur, a od 1444. do 1449. zavladao je primirje, tijekom kojega su reformirane francuske državne financije i vojska. Kada je 1449. rat obnovljen, Francuzi su engleske posjede u Francuskoj

osvajali jedan za drugim, da bi od svih nekoć francuskih posjeda Henrika V., 1453. u engleskim rukama ostao samo Calais (Medić-Posavec, Posavec, 2012: 202). Godine 1449. Francuzi su ponovno zauzeli i Rouen, a 1450. u sukobu kod Formignya vraćena je Normandija. Nakon toga oslobođen je Cherbourg, 6. srpnja i Bordeaux, a 1451. Bayonne te 1453. Guyenna (Carpentier, Lebrun, 1999: 107).

Francuska na kraju Stogodišnjeg rata

Englezi se nisu mirili s porazima pa su 1453. pokrenuli protuofenzivu u namjeri da povrate Gaskonju. U početku protuofenzive Englezi su bili srdačno primljeni od stanovništva no njihova je vojska razbijena i zaustavljena u bitci kod Castillona. U toj bitci francusku vojsku je predvodio Jean Bureau, dok je englesku predvodio John Talbot (7). Ta bitka bila je posljednja bitka Stogodišnjeg rata (Medić-Posavec, Posavec, 2012: 202). Nakon toga poraza Engleska je na duže vrijeme izgubila vojnu moć na kontinentu, a na unutarnjem planu utonula je u dinastički građanski rat čije su posljedice smanjile njezin utjecaj na politička zbivanja u Europi. Bio je to konačan kraj Stogodišnjeg rata, u kojem je francuska strana odnijela potpunu pobjedu (Goldstein, Grgin, 2006:412).

Obilježja rata i posljedice

Stogodišnji rat donio je mnoge novosti na više razina, od vojne tehnologije vođenja rata do raznorodnih društvenih posljedica koje su ostavile traga na obje zaraćene strane, ali i šire.

Tijekom rata u obje zaraćene zemlje izbili su seljački

ustanci, u Francuskoj *jacquerie* (žakerija) 1358. godine, a u Engleskoj buna pod Watom Tylerom 1381. godine (2).

Stogodišnji rat bio je nov po svom karakteru jer je to u prvom redu bio trgovački rat, a samo formom i vanjštinom srednjovjekovni osvajački rat (Morton, 1955: 71). Trgovački je rat jer je bio stvaran odraz sve veće moći trgovačkog kapitala u Engleskoj, kao i velikog interesa u trgovini vunom od strane velikog dijela zemljoposjednika. Naime, i Englezima i Francuzima bile su važne bogate francuske pokrajine Flandrija, Gaskonja i Akvitanija koje su engleski kraljevi željeli posjedovati jer su im bile zanimljive zbog njihovog gospodarskog značaja. Flandrija je u 14. stoljeću već postala glavno tržište engleske vune, stoga engleski kraljevi više nisu mogli trpjeti da njihovi glavni suparnici kontroliraju tamošnje tržište u vlastitu korist, što je također dodatno potaknulo rat.

U vojno-taktičkom smislu napušten je koncept teško oklopljene konjice s teško oklopljenim vitezovima u korist pješaka strijelaca koji su svojim velikim lukovima i strijelama mogli pogoditi udaljene mete te time spriječiti neprijateljsko napredovanje (Morton, 1955: 74). Prednosti stijelaca naročito su došle do izražaja u bitci kod Crécyja i u bitci kod Agincourta (Travelyan, 1956: 246). Najznačajnije oružje Stogodišnjeg rata su luk i strijela velških strijelaca koji su, kao i ostali vojnici, za svoju službu bili plaćeni (Morton, 1955: 74). To snažno, precizno i dalekometno oružje dalo je Engleskoj stratešku prednost (7). Strijele su bile izuzetno jako oružje jer su mogle probiti čak i oklop konjanika koji su činili temeljnu točku francuskih snaga i njihovu osnovnu udarnu moć. Francuska se vojska, pak, pouzdavala u samostrele koji su bili predviđeni za borbu iz blizine i nisu imali moć probijanja oklopa. Samostreli su se kvarili u presudnim trenucima, a njihova je jedina prednost bila u tome da osoba koja njime rukuje ne treba gotovo nikakvu vještinu niti snagu, dok je za rukovanje lukom i strijelom trebalo dugotrajno iskustvo, snaga i vještina. Ono što je bila velika novost Stogodišnjeg rata je pojava baruta i topova koji su korišteni već od 1375. godine (Travelyan, 1956: 248). Bitka kod Castillona bila je prva bitka u povijesti ratovanja u kojoj su topovi odigrali presudnu ulogu u francuskoj pobjedi nad Englezima.

Još se jednom, kao i mnogo puta u povijesti, pokazalo da osvajanje velikog prostora nameće okupacijskoj sili sve veće potrebe za vojnom kontrolom osvojenog prostora što opet, zbog nedostatka ljudstva, nameće potrebu da se sklapaju savezništva s prevrtljivim lokalnim feudalcima i to se pokazalo lošim rješenjem za Engleze budući da je moćno Vojvodstvo Burgundije u odlučnom trenutku promijenilo stranu u sukobu i time praktički odlučilo sukob.

Stogodišnji rat pokazao je da je organizacija same države i njezinih financija bila jedan od presudnih faktora u ovom sukobu. Naime, Engleska je krenula u rat kao

centralizirana država s kraljem na čelu i s jedinstvenim poreznim sustavom koji je namicao sredstva za rat. Za razliku od Engleske, Francuska je bila rascjepkana partikularističkim interesima moćnih lokalnih feudalaca, a u vrijeme najvećih engleskih vojnih uspjeha vođena slabim i nesposobnim kraljem Karlom VI. Nakon što je Karlo VII. reorganizirao državu i vojsku, ratna se sreća preokrenula i napadač više nije imao mogućnosti suprotstaviti se organiziranoj obrambenoj vojsci francuskog kralja.

Stogodišnji rat pridonio je i nacionalnoj koheziji obje zaraćene strane, a posebice francuskoj strani koja je bila opustošena ratom. Taj nacionalni osjećaj pridonio je pretvaranju Francuske iz feudalne države u centraliziranu državu, kakva je i danas. Također i u Engleskoj rat je ostavio velike i dalekosežne posljedice, poput promjene društvenog sustava vojske i buđenje nacionalne svijesti u obje zaraćene zemlje (Medić-Posavec, Posavec, 2012: 202). Uz to, Stogodišnji rat ubrzao je pad feudalizma (Morton, 1955:73).

Zaključak

Stogodišnji rat, razdoblje koje traje od 1337. do 1453. godine, prepuno je bitaka i sukoba dvije najznačajnije i najrazvijenije europske sile, Engleske i Francuske. Razdoblje Stogodišnjeg rata možemo podijeliti na 4 razdoblja, od kojih je svako razdoblje nazvano po najznačajnijoj osobi tijekom toga razdoblja. Stogodišnji rat, osim što je uključivao Englesku i Francusku, uključivao je i brojne druge zemlje koje su stale na jednu od glavnih suprotstavljenih strana. Bogate provincije, Flandrija i Gaskonja, područja su oko kojih su se zaraćene strane sporile. No, još jedan poticaj ratu bilo je i pitanje nasljeđivanja francuskog prijestolja, odnosno borba Edvarda III. za francusko prijestolje. Rat je završio francuskom pobjedom, ali je za obje strane imao i pozitivne i negativne posljedice.

Summary

Monika Bereš, The Hundred Years' War

One of the most significant wars of the Middle Ages is the Hundred Years War, which broke out between the two most powerful kingdoms, England and France. The war erupted in 1337 over the issue of succession of the French throne. Namely, the English king Edward III, thought that he claims the right to the French crown as a grandson of Phillip IV, from his mother's side. However, behind it lies another, more important, reason of the war's outbreak. Specifically, it involves wealthy French provinces Flanders, Gascony, and Aquitaine, which the English kings wanted to

own and which were of great interest to them because of their economic significance. The war lasted for 116 years and it had numerous aftermaths, both negative and positive. It was a new war by character because it was primarily a trade war, and only by form and exterior a medieval war of conquest.

Literatura

1. Abbeg, Carl Julius. *Ivana Orleanska, Božja luč*. Đakovački selci, Župski ured, 1991.
2. Carpentier, Jean; Lebrun, François. *Povijest Francuske*. Barbat. Zagreb, 1999.
3. Goldstein, Ivo; Grgin, Borislav. *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Knjiga 7. Novi liber. Zagreb, 2006.
4. Kale, Eduard. *Povijest civilizacije*, 6. izdanje. Školska knjiga. Zagreb, 1990.
5. Morton, Arthur Leslie. *Historija Engleske*. Veselin Masleša. Sarajevo, 1955.
6. Posavec-Medić, Tatjana; Posavec, Vladimir. *Povijest*. Gaudeamus, Profil I. izdanje. Zagreb, 2012.
7. Traveyan, George Macaulay. *Povijest Engleske*. Kultura. Zagreb, 1956.
8. Skupina autora. *Velika ilustrirana povijest svijeta (1200.-1454.)*. Otokar Krešovani. Rijeka, 1977.

Internetski izvori

1. Skupina autora. *Hrvatska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2012. Eduard III. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17080> (5. 9. 2015.)
2. Skupina autora. *Hrvatska enciklopedija*. Stogodišnji rat. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58199> (5. 9. 2015.)
3. Skupina autora. *Proleksis enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2013. Stogodišnji rat. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/46891/> (5. 9. 2015.)
4. Skupina autora. *Proleksis enciklopedija*. Henrik VI. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/?s=HENRIK+VI> (5. 9. 2015.)
5. Skupina autora. *Proleksis enciklopedija*. Ivana Orleanska. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/56189/> (5. 9. 2015.)
6. Skupina autora. *Proleksis enciklopedija*. Normani. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/56189/> (5. 9. 2015.)
7. Skupina autora. *Hrvatski vojnik: Srednjovjekovne bitke; Castillion 1453.; Poslijednja bitka Stogodišnjeg rata*. Prosinac, 2010. URL: <http://www.hrvatski-vojn timer.hr/hrvatski-vojn timer/3243252010/podlistak.asp> (5. 9. 2015.)